

بدون ربا

بانکداری

جدید

الگوی

دکتر سیدعباس موسویان
(بخش دوم)

اشاره:

را پاسخ داد.

۲-صوری شدن معاملات: گرچه صوری شدن معاملات در بانک‌های بدون ربا، علل و عوامل گوناگونی دارد، اما یکی از عوامل مهم آن، آموزش ناکافی کارگزاران بانک و عدم تفهیم مناسب مشتریان است. تعدد بیش از حد عقودها و پیچیده و پرهزینه شدن فرایند آموزش باعث می‌شود تا کارگزاران بانک، اطلاعات لازم و کافی درباره کاربرد صحیح عقود نداشته باشند و در نتیجه، نتوانند مشتری را متناسب با نیاز واقعی راهنمایی و تفهیم کنند و این باعث می‌شود که خیلی از قراردادهای صوری و غیرواقعی شود (همان: ص ۱۰۴).

۳-عدم تناسب برخی از عقود با ماهیت بانک‌ها: الگوی فعلی بانکداری بدون ربا ایران، هیچ فرقی بین بانک‌های تجاری که به طور معمول در فعالیت‌های کوتاه‌مدت تا میان‌مدت فعالیت می‌کنند و بانک‌های تخصصی سرمایه‌گذاری که به طور معمول در فعالیت‌های میان‌مدت تا بلندمدت فعالیت می‌کنند، نگذاشته است و تمام عقود را برای تمام بانک‌ها- اعم از تجاری و تخصصی- مطرح کرده است، در حالی که برخی از عقود مانند مزارعه و مساقات فقط در بانک تخصصی کشاورزی قابلیت اجرا دارد و در دیگر بانک‌های تجاری و تخصصی که زمین زراعی مناسب و باغ میوه مناسب برای انعقاد آن قراردادهای را در اختیار ندارد، امکان اجرای آن نیست.

۴-هزینه بالای اجرای صحیح برخی از عقود در بانک‌ها: عقود مشارکتی، به ویژه مشارکت مدنی و مضاربه، همین‌طور سرمایه‌گذاری مستقیم، احتیاج به ساختار و نیروی انسانی مناسب دارد تا بانک با مطالعه دقیق طرح‌ها از توجیه اقتصادی آنها آگاه شده، تصمیم کارشناسی بگیرد و در مراحل اجرا و بهره‌برداری نیز با نظارت و کنترل موثر بتواند از حقوق بانک و سپرده‌گذاران دفاع کند. این درحالی است که بانک‌های تجاری که در همه بخش‌های اقتصادی فعالیت می‌کنند، ساختار و نیروی انسانی متخصص و مناسب برای این کار را ندارند و اگر بخواهند در عرصه‌های گوناگون، از متخصصان گوناگون استفاده کنند، هزینه عملیاتی آنها به شدت بالا می‌رود (بهمنی، ۱۳۷۴: ص ۲۷۹). مطالعات

تجربه بیش از بیست و سه سال اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا براساس الگوی فعلی، نشان می‌دهد که این الگو در عین حال که کامیابی‌هایی داشته، مشکلات و نارسایی‌هایی هم دارد. و اخیراً به منظور حل اینگونه مشکلات و نارسایی‌ها، الگوی دیگری تحت عنوان «الگوی جدید بانکداری بدون ربا» طراحی شده است. الگوی جدید، بانک‌ها را در سه گروه بانک‌های تجاری با سود معین مثبتی بر قراردادهای مبادله‌ای، بانک‌های تخصصی با سود متغیر با محوریت قراردادهای مشارکتی و بانک‌های جامع با ترکیب خاص قراردادهای مبادله‌ای و مشارکتی سامان می‌دهد.

در بخش قبل، قسمت‌هایی از این الگوی جدید را که حاصل همکاری چندساله گروهی از استادان دانشگاه، حوزه و کارشناسان بانکی است و توسط نویسنده تدوین شده است، معرفی کردیم و اینک توجه شما را به ادامه آن جلب می‌کنیم.

مشکلات و نارسایی‌های الگوی فعلی بانکداری بدون ربای ایران

تجربه بیست و سه سال الگوی فعلی بانکداری بدون ربای ایران نشان می‌دهد که این الگو گرچه توانست خلاً حاصل از حذف ربا را تا حدود پر کند، اما در عمل با مشکلات و نارسایی‌هایی مواجه بود که مهمترین آنها عبارتند از:

۱-تعدد بیش از حد عقودها: به کارگیری دوازده نوع قرارداد با ماهیت‌های متفاوت غیرانتفاعی، مبادله‌ای با سود معین، مشارکتی با سود متغیر و سرمایه‌گذاری مستقیم در بخش تخصیص منابع، باعث می‌شود که فرایند آموزش کارکنان بانک‌ها و مشتریان پیچیده و طولانی و پرهزینه شود (مصباحی، ۱۳۷۳: ص ۱۰۳). این در حالی است که تجربه بانک‌های بدون ربا در کشورهای گوناگون اسلامی نشان می‌دهد که با حداکثر پنج یا شش نوع قرارداد می‌توان تمام نیازهای مشتریان

تجربه بانک‌های بدون ربا در کشورهای گوناگون اسلامی نشان می‌دهد که با حداکثر پنج یا شش نوع قرارداد می‌توان تمام نیازهای مشتریان را پاسخ داد

تجربی نشان می‌دهد که انجام صحیح عقود مشارکتی، فقط به وسیله بانک‌های تخصصی که همانند شرکت‌های سرمایه‌گذاری در حوزه خاص فعالیت می‌کنند و نیروی انسانی متخصص دارند، قابل تحقق است.

۵- عدم جامعیت سپرده‌ها با اهداف و سلیقه‌های سپرده‌گذاران: نظام بانکی کامل، باید با طراحی انواع سپرده‌ها، توان جذب وجوه مازاد همه سپرده‌گذاران را داشته باشد. مطالعه اهداف، انگیزه‌ها و روحیات سپرده‌گذاران در جوامع اسلامی نشان می‌دهد که دست‌کم با انواع سپرده‌گذاران ذیل مواجه هستیم. (موسویان، ۱۳۸۲: ص ۵۹)

الف- کسانی که برای استفاده از خدمات حساب جاری به سپرده‌گذاری اقدام می‌کنند؛

ب- کسانی که برای مشارکت در ثواب اعطای قرض الحسنه به سپرده‌گذاری اقدام می‌کنند؛

ج- کسانی که به قصد پس‌انداز، سپرده سرمایه‌گذاری می‌کنند و در عین حال، می‌خواهند سودی دریافت کنند؛

د- کسانی که برای کسب سود معین سپرده‌گذاری می‌کنند؛

ه- کسانی که برای رسیدن به سود انتظاری بالاتر سپرده‌گذاری می‌کنند و آماده پذیرش ریسک هستند.

الگوی فعلی بانکداری بدون ربا، فقط برای گروه اول و دوم و تا حدودی برای گروه آخر جواب مناسب دارد و درباره گروه سوم و چهارم، سپرده‌ای را معرفی نمی‌کند. این در حالی است که در الگوی جدید نشان داده می‌شود که با استفاده از معاملات شرعی برای این دو گروه نیز می‌توان سپرده مناسب طراحی کرد.

۶- عدم تناسب برخی از عقود با مقاصد متقاضیان تسهیلات: مطالعه قراردادهای مشارکتی مدنی و مضاربه بانک‌های تجاری نشان می‌دهد که در غالب این موارد، متقاضیان تسهیلات، در صدد مشارکت یا مضاربه واقعی نیستند. در بیشتر این موارد به ظاهر، قرارداد مشارکت یا مضاربه منعقد می‌شود، اما در عمل هیچ یک از گیرندگان تسهیلات به لوازم آن ملتزم نیستند، چنان‌که بانک‌های تجاری نیز که نیروی انسانی لازم برای کارشناسی پروژه و پذیرش ریسک سرمایه‌گذاری و نظارت و کنترل آن را در اختیار ندارند، اعتقاد و علاقه‌ای برای مشارکت واقعی ندارند. نتیجه این می‌شود که در بانک‌های تجاری، پولی به صورت مشارکت یا مضاربه در اختیار گیرنده تسهیلات گذاشته می‌شود و بعد از مدت معینی، همان پول همراه با سود معینی از وی گرفته می‌شود. روشن است که چنین معامله‌ای صوری بوده، به ربا نزدیک‌تر است تا به مشارکت (امیر اصلانی ۱۳۷۱: ص ۳۵ و ۳۶)

الگوی جدید بانکداری بدون ربا

با توجه به مشکلات پیشین، و با بهره‌گیری از تجربه الگوی گوناگون بانکداری بدون ربا، در الگوی جدید، سه نوع بانک تحت عناوین بانک‌های تجاری، بانک‌های تخصصی (سرمایه‌گذاری) و بانک‌های جامع با روش‌های مناسب در عرصه تجهیز و تخصیص منابع ارائه می‌شود. پیش از ارائه الگوی جدید برای هر یک از بانک‌ها، لازم است نگاهی به فرض‌های الگو داشته باشیم.

فرض‌های الگوی جدید: الگوی جدید براساس

فرض‌های ذیل تنظیم شده است:

۱- عقودهای به کار رفته در قانون عملیات بانکی بدون ربا، به سه گروه قرض الحسنه، عقودهای مبادله‌ای (فروش نسبیہ اقساطی، اجاره به شرط تملیک، جعاله، سلف، خرید دین) و مشارکتی (مشارکت حقوقی و مشارکت مدنی، مضاربه، مزارعه و مساقات) با ویژگی‌های متفاوت تقسیم می‌شوند که اجرای صحیح هر یک از آنها، مستلزم روش‌های حسابداری و راهکارهای مخصوص خود است؛

۲- بانک‌ها به سه گروه تجاری، تخصصی و جامع تقسیم می‌شوند که از جهت حوزه فعالیت و توانایی‌های نظارتی به طور کامل متفاوت هستند و در نتیجه، هر یک از بانک‌های تجاری، بانک‌های تخصصی و بانک‌های جامع با برخی قراردادهای تناسب دارند؛

۳- گرچه تنوع قراردادهای مفید است، اما تعدد بیش از حد آنها، پیچیدگی عملیات بانکی و مشکل آموزش و تفهیم مشتری را به همراه دارد؛ در نتیجه، تا جایی که به کارایی بانک لطمه وارد نیاید، باید از تعدد قراردادهای کاسته شود؛

۴- باید نوع معاملات بانکی - چه در زمینه جذب سپرده‌ها و چه در زمینه اعطای تسهیلات - با اهداف و انگیزه‌های مشتریان و با توان اجرایی بانک متناسب باشد؛ در نتیجه، نوع سپرده‌ها و عقود مربوط به تسهیلات اعطایی در انواع بانک‌ها متفاوت خواهد بود، چرا که این بانک‌ها هم از جهت مشتریان و هم از جهت ماهیت بانک متفاوت هستند؛

۵- الگوی پیشنهادی در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا بوده و اجرای آن صرفاً نیازمند بازنگری در برخی آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی است؛

۶- الگوی پیشنهادی، قابلیت اجرا در بانک‌های دولتی و خصوصی را دارد و بهترین وضعیت برای تحقق آن، آزادی عمل بانک‌ها (بانک‌های دولتی و خصوصی) براساس ساز و کار بازار و وضعیت رقابت سالم اقتصادی است.

الف- بانک‌های تجاری: از آن‌جا که بانک‌های تجاری در همه عرصه‌های اقتصادی فعالیت می‌کنند و ابزار لازم و نیروی انسانی متخصص برای نظارت و کنترل مستمر قراردادهای را ندارد و از طرف دیگر، مشتریان (سپرده‌گذاران و متقاضیان تسهیلات) خاص خود را دارند که به طور معمول ترجیح می‌دهند که با قراردادهای با نرخ‌های معین و بدون ریسک کار کنند، لذا بهترین گزینه برای این بانک‌ها تمرکز روی قراردادهای مبادله‌ای است و براین اساس، روش‌های زیر برای تجهیز منابع و اعطای تسهیلات آنها پیشنهاد می‌شود:

۱- **تجهیز منابع:** در این الگو، متناسب با اهداف و سلیقه‌های سپرده‌گذاران، سه نوع سپرده برای تجهیز منابع بانک‌های تجاری پیشنهاد شده است.

۱-۱- **سپرده قرض الحسنه جاری:** این سپرده براساس قرارداد قرض بدون بهره، و برای مشتریان است که قصد استفاده از خدمات حساب جاری را دارند.

۱-۲- **سپرده سرمایه‌گذاری روزانه:** این سپرده براساس قرارداد وکالت عام، و برای مشتریان است که افزون بر حفظ و نگهداری وجوه، قصد استفاده از سود بانکی را دارند، و از انواع سپرده‌های سرمایه‌گذاری شمرده می‌شود.

۱-۳- **سپرده سرمایه‌گذاری مدت‌دار:** این سپرده براساس قرارداد وکالت عام، و برای مشتریانی است که قصد

مطالعات

تجربی نشان می‌دهد که انجام صحیح عقود مشارکتی، فقط به وسیله تخصصی تحقق است

جدول فعالیت های بانک های تجاری الگوی جدید

تخصیص منابع		تجهیز منابع	
رابطه حقوقی	نوع تسهیلات	رابطه حقوقی	نوع سپرده
معین	بیع نسبه	قرض بدون وام	۱- سپرده قرض الحسنه جاری
معین	اجاره	وکالت عام	۲- سپرده سرمایه گذاری روزانه
معین	جعاله	وکالت عام	۳- سپرده سرمایه گذاری مدت دار
معین	بیع سلف		
معین	بیع دین		

شرکت های سهامی اختصاص دهند اما به تخصیص منابع سپرده ای در این زمینه مجاز نخواهند بود.

ب- بانک های تخصصی (سرمایه گذاری): از آنجا

که بانک های تخصصی از یک طرف، در عرصه خاصی از بخش های اقتصادی فعالیت می کنند و می توانند طرح های اقتصادی را با استفاده از نیروی انسانی متخصص نظارت و کنترل کنند و از طرف دیگر، مشتریان خاص خود را دارند که به طور معمول چه در طرف سرمایه گذاران و چه در طرف متقاضیان تسهیلات، افراد ریسک پذیر بوده و برای کسب سود انتظاری بالاتر حاضرند که مراتبی از ریسک را بپذیرند، لذا بهترین گزینه برای این بانک ها، استفاده از محوریت قراردادهای مشارکتی است. بر این اساس، روش های زیر برای تجهیز منابع و اعطای تسهیلات آنها پیشنهاد می شود.

۱- تجهیز منابع: با توجه به ماهیت بانک های تخصصی که در واقع، نقش شرکت های سرمایه گذاری در پروژه های و طرح های میان مدت و بلندمدت را ایفا می کنند، به منابع مالی مدت دار نیاز دارند؛ در نتیجه، منابع زیر پیشنهاد می شود:

۱-۱- گواهی سپرده عام: گواهی های سپرده عام، دارای ماهیت وکالت هستند و برای مشتریان است که قصد سرمایه گذاری و استفاده از سود بانک تخصصی را دارند. این گواهی ها می توانند یکساله و تا پنجساله طراحی شوند. ماهیت گواهی های سپرده عام به گونه ای است که سپرده گذار می تواند سپرده خود را بعد از مدتی به دیگری واگذارد. بانک هم، منابع حاصل از این سپرده ها را به وکالت، برای طرح های گوناگون اقتصادی اعطای تسهیلات کرده، سود حاصله را پس از کسر حق الوکاله، به سپرده گذاران می دهد.

۱-۲- گواهی سپرده خاص: گواهی های سپرده خاص، ماهیت وکالت خاص دارند و برای مشتریانی است که قصد سرمایه گذاری در پروژه های خاص را دارند. این گواهی ها نیز که از جهت زمانی متناسب با پروژه خاص طراحی می شوند، قابل واگذاری به غیرند. بانک تخصصی، منابع حاصل از این سپرده ها را مستقیم یا با مشارکت بنگاه های اقتصادی در پروژه خاص سرمایه گذاری می کند؛ سپس سود حاصل از آن پروژه را بعد از کسر حق الوکاله، به سپرده گذاران گواهی سپرده خاص می پردازند.

۱-۳- منابع دولت (بخشی از بودجه عمرانی دولت): دولت می تواند بخشی از بودجه عمرانی خود را در اختیار بانک های تخصصی قرار دهد تا از راه بانک های تخصصی در بخش های گوناگون اقتصادی سرمایه گذاری شود.

سرمایه گذاری به وسیله بانک و استفاده از سود آن را دارند. سپرده های مدت دار، به سپرده های کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت و سپرده های قابل انتقال تقسیم می شوند.

۲- تخصیص منابع: به طور معمول، متقاضیان تسهیلات بانک های تجاری دو گروه هستند: مصرف کنندگان که برای خرید انواع کالاها و خدمات تقاضای تسهیلات بانکی می کنند و موسسه های تولیدی و خدماتی که برای تامین نیازهای کوتاه مدت و سرمایه در گردش فعالیت های اقتصادی خود، تقاضای تسهیلات از بانک های تجاری دارند. برای این منظور می توان از شیوه های زیر استفاده کرد:

۲-۱- فروش اقساطی: در این روش، بانک کالای مورد نیاز مشتری را به صورت نقد خریده، با احتساب سود بانکی، به صورت نسبه اقساطی به متقاضی تسهیلات می فروشد؛ برای مثال، خودرو، لوازم منزل، ماشین آلات یا ابزار تولید را به صورت نقد از تولید کننده و مالک خریده، به صورت نسبه اقساطی به مشتری می فروشد.

۲-۲- اجاره به شرط تملیک: در این روش، بانک اموال مورد نیاز مصرف کنندگان و بنگاه های اقتصادی را به صورت نقد خریده، به صورت اجاره به شرط تملیک به آنان وامی گذارد؛ برای مثال، منزل مورد نیاز مصرف کننده یا محل کار مورد نیاز مشتری را به صورت نقد خریده، با احتساب سود بانکی، به صورت اجاره به شرط تملیک به وی وامی گذارد.

۲-۳- جعاله: در این روش، بانک خدمات مورد نیاز مشتری را به قرارداد جعاله نقدی از موسسه خدماتی دریافت کرده، در جعاله نسبه اقساطی به متقاضی تسهیلات وامی گذارد؛ برای مثال، خدمات شرکت ساختمانی را با جعاله نقدی، دریافت کرده، با جعاله نسبه ای به متقاضی وامی گذارد.

۲-۴- سلف: در این روش، بانک بخشی از محصول آینده متقاضی تسهیلات را پیش خرید می کند؛ برای مثال، بخشی از محصول کارخانه صنعتی یا کشاورز را پیش خرید و در سررسید با فروش آن سود می کند.

۲-۵- خرید دین: این روش، بانک اسناد طلب مدت دار واقعی مشتریان مانند سفته، برات، چک و ... را با کسر مبلغی (درصدی) خریداری (تنزیل) می کند:

در نتیجه، بانک های تجاری می توانند فقط با پنج قرارداد، تمام نیازهای مشتریان برای خرید کالا، خدمات و تامین پول نقد را پاسخ دهند. شایان ذکر است که بانک های تجاری می توانند بخشی از سرمایه خود بانک را هم از راه مشارکت حقوقی، به خرید سهام

◆ **عقدهای به کار رفته در قانون عملیات بدون ربا، به سه گروه قرض الحسنه، عقدهای مبادله ای، عقدهای مشارکتی با ویژگی های متفاوت تقسیم می شوند و اجرای صحیح هر یک از آنها هم مستلزم اتخاذ روش های حسابداری و راهکارهای مخصوص خود است**

ماهیت این سپرده گذاری دولت می تواند قرض بدون بهره، وکالت عام یا خاص باشد.

۱-۴- تسهیلات بانکی: بانک های تخصصی می توانند در مواقع نیاز (کمبود منابع)، از بانک های تجاری از جمله بانک های خارجی تسهیلات بانکی دریافت کنند؛ البته این تسهیلات باید براساس قراردادهای مجاز شرعی صورت پذیرد.

توجه: در الگوی جدید، برای بانک های تخصصی، سپرده های جاری و پس انداز در نظر گرفته نشده، به این دلیل که اولاً وجود این سپرده ها مستلزم داشتن شعبه های فراوان و تحمل هزینه های سنگین آن است که در برابر منافع آن سپرده ها، اقتصادی نیست (هزینه - فایده نمی کند) و ثانیاً، باعث اشتغال بانک تخصصی به فعالیتهای روزمره بانکی شده، آن را از اهداف اصلی باز می دارد.

۲- تخصیص منابع: بانک های تخصصی می توانند از

سرمایه گذاری مستقیم کنند.

مطابق الگوی پیشنهادی، بانک های تخصصی در بخش تجهیز منابع فقط با دو نوع گواهی سپرده عام و خاص که قابل خرید و فروش از راه بانک های تجاری و بازار بورس است، منابع مردم را می پذیرند و در بخش تخصیص منابع نیز فقط به رشته خاص اقتصادی تسهیلات می دهند؛ در نتیجه، هیچ نیازی به گسترش شعبه ها و صرف هزینه های غیر ضرور ندارند.

توجه: از آن جا که براساس فقه مشهور شیعه، قرارداد مضاربه به بخش بازرگانی اختصاص دارد و در دیگر بخش های اقتصادی جریان ندارد، لذا در الگوی پیشنهادی، برای بانک های تخصصی از این قرارداد استفاده نشده است. اگر بانک تخصصی در بخش بازرگانی فعالیت کند، می توان به جای قرارداد مشارکت مدنی یا در کنار آن، از قرارداد مضاربه استفاده کرد.

جدول فعالیت های بانک های تخصصی

تخصیص منابع			تجهیز منابع		
سود	رابطه حقوقی	نوع تسهیلات	سود	رابطه حقوقی	نوع سپرده
متغیر	شرکت	۱- مشارکت مدنی	متغیر	وکالت عام	۱- گواهی سپرده عام
متغیر	شرکت	۲- مشارکت حقوقی	متغیر	وکالت خاص	۲- گواهی سپرده خاص
معین	بیع سبه	۳- فروش اقساطی	م تفاوت	شکل های متفاوت	۳- منابع دولت
معین	اجاره	۴- اجاره به شرط تملیک	م تفاوت	شکل های متفاوت	۴- تسهیلات بانکی
معین	بیع سلف	۵- سلف			
متغیر	—	۶- سرمایه گذاری مستقیم			

ج. بانک های جامع: مقصود از بانک های جامع، بانک های بسیار بزرگ است که افزون فعالیت های خیرخواهانه و فعالیت های بانک های تجاری، در عرصه های گوناگون اقتصادی فعالیت های بانک های تخصصی را هم دارند. این بانک ها می توانند انواعی از سپرده های بانکی و روش های اعطای تسهیلات را به صورت تفکیک شده به شرح زیر داشته باشند:

۱- تجهیز منابع:

- ۱-۱- سپرده قرض الحسنه جاری؛
- ۱-۲- سپرده قرض الحسنه پس انداز؛
- ۱-۳- سپرده سرمایه گذاری روزانه؛
- ۱-۴- سپرده سرمایه گذاری با سود معین؛
- ۱-۵- گواهی سپرده عام با سود متغیر؛
- ۱-۶- گواهی سپرده خاص با سود متغیر؛
- ۱-۷- منابع دولت.

۲- تخصیص منابع:

- ۲-۱- قرض الحسنه؛
- ۲-۲- فروش اقساطی؛
- ۲-۳- اجاره به شرط تملیک؛
- ۲-۴- سلف؛
- ۲-۵- خرید دین؛
- ۲-۶- جعاله؛
- ۲-۷- مشارکت حقوقی؛
- ۲-۸- مشارکت مدنی؛
- ۲-۹- سرمایه گذاری مستقیم.

راه قراردادهای زیر اعطای تسهیلات کنند. چنان که گذشت، تخصیص منابع در بانک های تخصصی با محوریت قراردادهای مشارکتی است، اما در مواردی که قراردادهای مشارکتی جواب نمی دهد، از برخی عقود مبادله ای به صورت مکمل استفاده می شود:

۱-۲- مشارکت حقوقی: بانک های تخصصی،

بخشی از منابع خود را به خرید سهام شرکت های سهامی اختصاص می دهند و با سهامداران شریک، و در پایان سال مالی همانند سهامداران در سود شرکت سهامی می شوند.

۲-۲- مشارکت مدنی: بانک های تخصصی، بخشی از

منابع خود را به قرارداد شرکت در اختیار بنگاه های اقتصادی قرار می دهند و با آنها شریک می شوند و در پایان سال مالی، متناسب با سهم شرکت بانک، از سود بنگاه سهم می برند.

۲-۳- فروش نسبه اقساطی: بانک های تخصصی

می توانند کالاها و ابزار آلات مورد نیاز بنگاه های اقتصادی مرتبط با حوزه تخصصی بانک را خریده، به صورت نسبه اقساطی به آنان بفروشند.

۲-۴- اجاره به شرط تملیک: بانک های تخصصی

می توانند اموال سرمایه ای مورد نیاز بنگاه های اقتصادی مرتبط با حوزه تخصصی بانک را خریده یا احداث کرده، به صورت اجاره به شرط تملیک به متقاضیان واگذارند.

۲-۵- سلف: بانک های تخصصی می توانند با تامین

نقدینگی بنگاه های اقتصادی مرتبط با حوزه تخصصی بانک، بخشی از تولیدات آن ها را پیش خرید کنند.

۲-۶- سرمایه گذاری مستقیم: بانک ها تخصصی

می توانند بخشی از منابع خود را در پروژه های اقتصادی

گرچه تنوع

قراردادها مفید است،

اما تعدد بیش از حد

آنها، پیچیدگی عملیات

بانکی و مشکل آموزش

و تفهیم مشتری را به

همراه دارد